

**Становище за дисертационния труд на Венелин Петров на тема
„ДИЛЕМИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД КОМЕРСИАЛНАТА АКАДЕМИЧНА НАУКА В
БЪЛГАРИЯ“**

От д-р Красен Станчев, гост професор в СУ

Дисертационният труд на Венелин Петров е добър и интересен пример за преглед и проверка на постулатите зад политиките, целящи съкращаване на пътя (времето и ресурсите) между академични открития и прилагането им в производство, икономика или някаква знаниева област, което съкращение да ги превърне в „иновации“.

Методът на проверката е, според мен, реконструкция на парадигматичния дискурс, предпочетен или пренебрегнат при опити за стимулиране на икономически растеж, основан на иновации и по-конкретно на съкращаването на пътя между академично знание (открития) и иновации.

Този метод на пръв поглед не е съвсем емпиричен, както на няколко пъти (с. 8 и следващите от дисертационния труд)¹ споменава авторът. Всъщност той говори за „емпирична обосновааност“ на политическо-икономическите концепции („дискурси“, според терминологията автора) за стимулиране на академичната комерсиализация. Този подход изглежда обосноваан: той взема предвид отправната точка на формирането стимулирането на този процес, словоупотребата на понятия като „икономика, основана на знанието“ в стратегически документи, регламенти и инструкции на ЕС, ОИСР, България и теоретичните модели, залегнали в тяхната основа (с. 29 и следващия параграф).

Сам по себе си този преглед е приносен. Поне на мен не ми е известно в българската и международната книжнина по организация на академичната наука да е правен такъв преглед.

Изборът на друг подход, например проследяването на възникването даден дискурс и резултатите, приложенията в политиката на финансиране или моделите на управление на академичните изследвания, би бил или равнозначен на написването на цялостна, но едва ли осъществима като единичен изследователски замисъл, история на връзките между академия и приложени иновации, или би се получил абстрактно-скупчен, но винаги верен преглед на общоизвестни факти и обстоятелства от историята на академичната наука.

Приложеният подход има и своите ограничения. Аз намирам за важни поне три.

1. Следствие от него е съсредоточаването върху документи, свързани с управлението на академичната наука от външни на нея организации – предимно правителства и междуправителствени организации, или автори, които, гласно или не, имат предвид някаква форма на централно планиране на икономиката на знанието.

¹ Тук и по-нататък позоваванията са към страниците на дисертацията, ако не споменавам нещо друго.

2. Остават без внимание откритията в обществените науки, които имат пряко отношение към организацията на академичните и всички други изследвания и тяхната комерсиализация. Такива са например трудовете на Роналд Коуз, който през 1991 г. е удостоен с Нобелова награда „за откриването и изясняването на значението на транзакционните разходи и правата на собственост за институционалната структура и функционирането на икономиката”, т.е. за изясняването на фундаментални фактори на всякакви знания и информация, независимо от кого са произведени.²
3. Когато се задава такъв фокус (държавното финансиране на академичната дейност се споменава в дисертационния труд на 30 пъти), впечатлението е, че: а) има скрито разбиране, б) то е в основата на иновациите, защото въпреки заявеното разбиране на институциите в духа на Дъглас Норт, доброволно, спонтанно, отдолу-нагоре възникващите институции са забравени или поне частично оставени без внимание и в) меценатството и „държавните“ поръчки, които стимулирали открития, иновации и приложения от времето на Архимед са изключени като исторически факт, а „икономиката на знанието“ само скорошен, от последните 30-40 години феномен.³

Въпреки тези ограничения и ефекти от избрания подход, **дисертационният се отличава със задълбочен и всеобхватен анализ на ефектите от анализиранияте дискурси.** Той може да бъде намерен в глава втора и в приложенията.

Преди да премина към заключението си, ще си позволя **няколко съвета, които биха могли за да подпомогнат дисертанта в бъдещата му работа по темата,** например при издаване на книга на основата на този труд или в преподавателската му работа, ако остане ориентиран към академична кариера.

1. Би било полезно да се дадат работни определения на понятия като „откритие“, „иновация“ и „знание“.

² Отделно има изследвания на откритията на всички Нобелови лауреати по икономика, не малка част от които имат отношение към приложението на знанията и информацията в стопанството. Виж една от последните публикации за тези открития: Alexander Krauss, How nobel-prize breakthroughs in economics emerge and the field's influential empirical methods, *Journal of Economic Behavior and Organization*, vol. 221, May 2024, pp.: 657-674.

³ Венелин Петров смята, че и самото внимание на политикономическия и социологически анализ към икономиката на знанието в някакъв приемлив теоретичен план е също нов феномен. Ако предположим, че трудовете на споменатия Роналд Коуз от 1930 до 1960 г. не дават принос за разбирането на откритията и иновациите, това теоретичния анализ на темата наистина се оказва достойно само на съвременната история на организацията на академичните изследвания. Вероятно затова се оказва, че „неокласическата“ икономическа доктрина „преобръща“ разбирането на иновационните изследвания и политика (с. 93-94). Според мен отликите между класически и неокласически учения е по-скоро в а) детайлите и б) променената роля на правителствените бюджети във финансирането на академичната наука. „Б“ има своите обяснения в разбирането на правителствената политика в тази и други области според възгледите на Коуз за сделковите разходи: тази политика и тук, и навсякъде има три лоста да стимулира ефективност – ако намалява разходите за информация, за учредяване на права и решаване на спорове за права.

2. Струва ми се важно да бъде направен преглед на „предприемаческото откритие“. За него има безброй исторически свидетелства. Някои от тях могат да бъдат интересни и занимателни за читатели и студенти. Например използването на електричеството от йезуитски монаси в сценични изяви (днес бихме ги нарекли „спектакли“, „шоу“) за събиране на дарения за манастирите им или пък инвестиционната подкрепа за прилагане на откритията на Джеймс Уат. Изобщо използването на исторически примери, струва ми се, би било полезно за автора в бъдеще. Но на този етап ми се струва, че бъдещата работа би получила евристичен заряд, ако направи преглед и на трудовете на такива автори като Фридрих фон Хайек, Лудвиг фон Мизес, Израел Кирцнер, Франк Найт, Йозеф Шумпетер, Рандал Холкомб, Джефри Хербенер, Джоузеф Салерно, Луелин Рокуел-младши или Айн Ранд.⁴
3. „Работилниците за иновации“, разработвани от реномирани консултантски компании, са много полезен извор за конкретизиране на емпиричния анали на иновациите. Една от добрите такива работилници е тази на Макинзи. Тя описва 180-190 реални опита за управление на иновациите и връзки с академията. И предлага изводи, които са от значение и за теорията, и за практиката на иновациите.
4. В морето книжнина по иновациите има източници, които съчетават исторически изследвания и теоретични анализи на процеса на тяхното възникване и управление. Един такъв източник са работите на Мат Ридли. Той впрочем е известен и с използването на експерименти в лекционните си курсове.
5. На няколко места в труда има констатации за „американоцентризм“ на използваните теоретико-политически дискурси... Би било интересно да се видят публикации на индийски и китайски теоретици на иновациите, по-специално изследванията им на връзката между икономическа свобода и иновации. Струва ми се подходящо да се използват и индекси за международни сравнения, както и статистически портали като Human Progress. Този портал има и специална серия исторически реконструкции (под общото наименование „Герои на напредъка“), които показват ефектите от приложенията на най-разнообразни научни открития за благосъстоянието на човечеството.
6. Последно, но не по значение: струва ми се доста фриволна употребата на термина „икономика, основана на знанието“. Особено във време на ширещи разсъждения за „изкуствен интелект“ за мен са важни разграничения на Томас Соуел между „информация“ (бази данни, статистика и пр.) и „знание“. Според него информацията става знание, когато на нейна основа хората правят избор, решават нещо.⁵

⁴ Виж: Десислава Николова, Петър Ганев (редактори). Есета за предприемача. София, ИПИ, 2014, достъпно на: https://ime.bg/var/Entr_essays_IME.pdf.

⁵ Виг: Thomas Sowell, Knowledge and Decissions, New York, Basic Books, 1980.

В заключение бих искал да споделя следното:

- Дисертационният труд на Венелин Петров съответства на най-високите стандарти за академична достоверност, приноси и коректност;
- Дванадесетте страници използвана литература и списъка публикации на автора говорят добре за високото ниво на осведоменост на докторанта; авторите и източниците, които споменах, са споделяне идеи за бъдеща работа и публикации;
- Изобщо коментарите от моя страна не са упрек; оценявам като изключително приносна глава трета от труда, озаглавена „Критика на институционализма като иновационен постулат“;
- Особеното на труда е и неговата практическата насоченост, която, естествено, най-добре, се забелязва в анализа на българския документален дискурс, изводите и препоръките;
- Препоръчвам с пълна убеденост на Венелин Петров да бъде присъединено знанието „доктор“ в знаниева област „3.1. Социология, антропология и науки за културата“.

Красен Станчев

25 януари 2025 г.
София